

Сідоров Д.Д.
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
студент 6-го курсу Інституту кримінальної юстиції*

ПОНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Певну групу злочинів проти суспільної моральності складають діяння, які в тій чи іншій мірі торкаються сфери сексуального життя як певного соціального інституту, який функціонує в суспільстві і завдяки якому в певній мірі реалізуються громадські та індивідуальні інтереси, формуються відносини між суспільством та особою. Достатню складність становить кримінально-правова охорона сексуальної сфери, захист суспільної моральності заходами кримінального права. Основна правова проблема, яка існує вже багато років, полягає, з нашої точки зору, в спробах розмежування «дозволеного» та «забороненого» в цій сфері. Один з таких напрямків це так звана галузь комерційного сексу (проституції).

Проституція, будучи незмінним супутником людської цивілізації, є індикатором суспільного неблагополуччя. Незважаючи на наявність розбіжностей у розумінні етичної природи проституції, слід все ж зазначити, що аболіціоністські тенденції у формуванні підходів до визначення її законодавчих ознак не знаходять свого одноголосного підтримання ані у світовому, ані в європейському масштабі. Зокрема, більшість громадян України схильні вважати її явищем асоціальним. Віднесення ж проституції в національному законодавстві до категорії адміністративних правопорушень спрямоване виключно на позначення моральної позиції держави - суб'єкта публічної влади, який, втім, втручається до сфери приватності. Але такий крок є виправданим і жодним чином не означає тоталітаризації соціального управління чи збереження атавізму минулих політико-світоглядних орієнтацій. Втім, негативна правова оцінка проституції зумовлена не лише потребою у формуванні чітких орієнтирів у справі збереження духовності, а й

забезпечення по можливості якомога повної моніторингової системи опосередкованих соціально-демографічних, правових, кримінологічних показників криміналізації суспільства за окремими пара-метрами, пов'язаними з функціонуванням секс-індустрії. Отже, залучення проституції до орбіти кримінально значущих явищ диктує необхідність створення достатньо повної та сучасної її інформаційної моделі [Назаренко Д.О. Кримінологічний аналіз проституції як фонового для злочинності явища // Юридичний науковий електронний журнал. - № 1. - 2014 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lsej.org.ua/1_2014/35.pdf].

Проституція - це залучення до безладних статевих відносин інших осіб, крім подружжя, в обмін на негайну оплату грошима чи іншими цінними речами. Термін «проституція» походить від латинського слова «виставляти привселюдно». Отже, під проституцією розуміють позашлюбні статеві відносини за плату, що не мають у своїй основі почуттєвого потягу. Існують й інші визначення негативного соціального явища «проституція». За висловом І. Д. Зверєвої, «проституція - це сфера знеособлених емоційно, позашлюбних, безладних, здійснюваних за плату статевих стосунків» [Шевчук Т. А. Щодо негативної ролі засобів масової інформації у популяризації заняття проституцією серед неповнолітніх [Електронний ресурс] / Т. А. Шевчук // Форум права. - 2012. - № 2. - С. 775].

Проституція є зв'язуючою ланкою, виступає каталізатором в ланцюгу проявів різноманітних соціальних патологій [Балакірева О. М. Секс-бізнес в Україні: спроба соціального аналізу / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Галустьян Ю. М. [та ін.] - К. : Український ін-т соціальних досліджень, 2001. - С. 15]. Стрімке поширення даного негативного суспільного явища в нашій країні зумовлює необхідність розроблення та запровадження ефективних програм її профілактики та подолання [Бондаренко, Л. О. Проституція: юридичний та соціально-психологічний аспекти / Л. О. Бондаренко // Вісник Кримінологічної асоціації України. - 2013. - № 5. - С. 198].

У нашій країні кримінальна відповідальність за заняття проституцією була скасована (Законом України № 3316-ГУ від 12.01.2006 р.). На сьогоднішній день кримінальна відповідальність передбачена за організацію заняття проституцією, зокрема ст. 303 КК України: «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією». Сама ж проституція кримінально - караною не є, проте, вона відноситься до адміністративних правопорушень (ст. 181 -1 «Заняття проституцією» кодексу України про адміністративні правопорушення) [Іващенко В. О. Проблема відповідальності за заняття проституцією у законодавстві України / В. О. Іващенко // Юстиніан: юридичний електронний журнал. - № 9. - 2005 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://wwwjustmian.com.ua/magazme.php?id=51>].

Проституція як фонове для злочинності явище генетично пов'язана з деякими видами злочинів, серед яких, зокрема, створення або утримання місць розпусти і звідництва (ст. 302 КК України) та сутенерство або втягнення у заняття проституцією (ст. 303 КК України). Географія поширення злочинів, передбачених ст. 303 КК України, за 2013 р. виявляє схожу картину: найбільш несприятливими адміністративно -територіальними одиницями за вказаним критерієм виявилися Запорізька (1,3 злочин), Київська (3 злочини) області, м. Київ (1,6 злочинів), АР Крим (5,1 злочин), а також Луганська (2,9 злочини) область. Найбільш сприятливою ж ситуація в означеному контексті спостерігається у Вінницькій, Івано-Франківській, Полтавській та Харківській областях [Назаренко Д.О. Кримінологічний аналіз проституції як фонового для злочинності явища // Юридичний науковий електронний журнал. - № 1. - 2014 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lsej.org.ua/1_2014/35.pdf].

Фактично кожен десятий потерпілий від втягнення у зайняття проституцією є неповнолітнім. Такі дані наводяться й у результатах дослідження, проведеного Українським інститутом соціальних досліджень: серед жінок, які займаються наданням сексуальних послуг у комерційних

цілях, 11% становили діти віком від 12 до 15 років й 20% - віком від 16 до 17 років [ООН хвилює українська дитяча проституція // Українська правда. - 22 березня 2007 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2007/03/22/3219491/>]. Це є найтривожнішим, коли вік дітей, яких залучають до заняття проституцією, продовжує знижуватися. Сьогодні в державі майже неможливо встановити реальну кількість осіб, що займаються проституцією. Офіційно особу можна назвати проституткою лише тоді, коли на неї за таке заняття було накладено адміністративне стягнення. Характерними особливостями проституції неповнолітніх є: неусвідомленість здійснюваних вчинків; відсутність усвідомлення загрози криміналізації своєї поведінки та способу життя; неусвідомленість наслідків своєї поведінки для фізіологічного, психічного та духовного здоров'я; правовий нігілізм, що пов'язаний з асоціальним оточенням; підвищений рівень тривожності в неповнолітніх дівчат-повій; сексуальні контакти у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння [Бондаренко, Л. О. Проституція: юридичний та соціально -психологічний аспекти / Л. О. Бондаренко // Вісник Кримінологічної асоціації України. - 2013. - № 5. - С. 195]. З числа неповнолітніх потерпілих від втягнення у зайняття проституцією кожна десята дитина безпритульна. У зв'язку з цим окреслюється й зв'язок дитячої проституції з проблемою безпритульності. Окремо слід звернути увагу на зв'язок проституції та наркотизації. Так, за даними дослідження деяких вчених, 9 з 10 повій мають досвід немедичного вживання наркотичних засобів чи психотропних речовин [Наркоманія - чума XXI століття. Інформаційний показник ДОНМБ / Укл. Н. П. Король, 2010. - Вип. 2 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://medlib.dp.gov.ua/Показчик.doc>].

Як і будь-яке соціальне явище, проституція характеризується певним динамізмом та адаптивністю до новітніх умов відтворення. У зв'язку з цим слід вказати на появу в Україні нового типу осіб, які займаються проституцією, -

так званих «повій на вихідні» або «independent sex-escort». Їхня діяльність специфікується лише на наданнях виїзних закордонних оплатних інтимних послуг під час вихідних чи святкових днів. Більшість осіб вказаної категорії постійно проживають на території України, навчаються у вищих навчальних закладах (101 особа, або близько 67%) або працюють (40 осіб, або близько 27%). 9 осіб (6%) з опитаних вказали, що не навчаються та не працюють. 91,3% респондентів (137 осіб), згідно з наданими ними відповідями, мали вік 19-23 роки. Ще 7,3% респондентів (11 осіб) - 24-25 років, а 1,4% (2 особи) - 26-27 років. Дана категорія осіб з надання послуг інтимного характеру за кордоном належить до групи віктимного ризику в розрізі високої потенційної вірогідності стати жертвою торгівлі людьми [Назаренко Д.О. Кримінологічний аналіз проституції як фонового для злочинності явища // Юридичний науковий електронний журнал. - № 1. - 2014 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://lsej.org.ua/1_2014/35.pdf].

Окремою проблемою в аспекті порушеної проблематики є інтенсифікація чоловічої проституції в нашій державі, показники якої абсолютно не знаходять свого відображення в офіційних звітних документах ОВС. Щодо жодного чоловіка не складено протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 181-1 КУпАП, і жоден чоловік не фігурував як потерпілий у справах про сутенерство або втягнення у заняття проституцією. Разом із тим аналіз інтернет-простору виявляє достатньо широкий чоловічий сектор у структурі секс-індустрії. Чоловіки, які займаються проституцією, також характеризуються підвищеною віктимністю з тими ризиками, які властиві жіночій віктимності. Поряд із цим організація постійної діяльності таких осіб також потребує своєрідного прикриття, гарантій у сфері конкуренції всередині середовища секс-бізнесу, тобто присутності сутенера, організації та утримання місць розпусти тощо. Іншими словами, цей різновид проституції має ті ж грані дотику зі злочинністю, що і

жіноча проституція. Однак, незважаючи на це, чоловіча проституція поки що залишається поза сферою практичної діяльності суб'єктів протидії злочинності [Назаренко Д.О. Кримінологічний аналіз проституції як фонового для злочинності явища // Юридичний науковий електронний журнал. - № 1. - 2014 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lsej.org.ua/1_2014/35.pdf].

Таким чином, характеристика проституції засвідчує її надвисокий рівень, несприятливу динаміку й структуру. До орбіти цього виду девіантних соціальних практик потрапляють переважно найменш соціально захищені верстви населення, в тому числі й діти. У зв'язку з цим проблема проституції ставить на порядок денний необхідність вирішення фундаментальних суспільних протиріч, серед яких чільне місце належить конфліктам у сімейному середовищі взагалі та насильству в сім'ї, зокрема, а також алкоголізації, наркотизації, нелегальній міграції, торгівлі людьми тощо.

Науковий керівник: Балобанова Д.О. - к.ю.н., доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».